

Povratak bivših katolika iz Srpske pravoslavne Crkve u Katoličku Crkvu u Bosanskoj ili Đakovačkoj i Srijemskoj biskupiji od 1941. do 1945. godine

GRGO GRBEŠIĆ*

• <https://doi.org/10.31823/d.32.2.3> •

UDK: 272-67(497.5)“1941/1945“:271.2 • Izvorni znanstveni rad

Primljeno: 12. veljače 2024. • Prihvaćeno: 19. srpnja 2024.

Sažetak: Na temelju arhivske građe u Bosanskoj ili Đakovačkoj i Srijemskoj biskupiji (Đakovačko-osječkoj nadbiskupiji) istražene su molbe za povratak bivših katolika u Katoličku Crkvu. Od 455 molbi ordinarijat u Đakovu odobrio je povratak za 433 osobe. Bivši katolici – povratnici – prelazili su u Srpsku pravoslavnu Crkvu zbog sklapanja mješovitoga braka, zbog bračne rastave i mogućnosti sklapanja novoga crkvenoga braka, kao i zbog pritiska države na katoličke učitelje, državne službenike, vojno osoblje, liječnike i odvjetnike.

Ključne riječi: Katolička Crkva, Srpska pravoslavna Crkva, Bosanska ili Đakovačka i Srijemska biskupija, povratnici, prijelaznici.

Uvod

Jedna od prvih mjera ustaške vlasti protiv Srpske pravoslavne Crkve bila je zakonska odredba o prijelazima od 3. svibnja 1941. godine. Među brojnim prijelaznicima u Katoličku Crkvu našli su se i bivši katolici koji su zbog mješovitoga ili ponovnog braka te pritiska državnoga aparata od 1918. do 1941. godine prešli na pravoslavlje.

U arhivu Đakovačko-osječke nadbiskupije obrađen je svaki pojedinačni slučaj na temelju molbi koje su povratnici uputili preko župnih ureda Biskupskom ordinarijatu u Đa-

* Doc. dr. sc. Grgo Grbešić, Katolički bogoslovni fakultet u Đakovu, Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Petra Preradovića 17, p. p. 54, 31 400 Đakovo, Hrvatska, grgo.grbesic@gmail.com

kovu. U molbama su opisani razlozi prelaska na pravoslavlje. Najveći broj katolika prešao je na pravoslavlje sklapanjem braka u pravoslavnoj Crkvi. Budući da je Srpska pravoslavna Crkva dopuštala rastavu, jedan broj katolika prešao je na pravoslavlje kako bi mogao ponovno sklopiti crkveni brak.

Cilj istraživanja bio je utvrditi broj katolika koji su u međuratnom razdoblju prešli u Srpsku pravoslavnu Crkvu te utvrditi uzroke prijelaza u Bosanskoj ili Đakovačkoj i Srijemskoj biskupiji.

Velik broj dokumenata, zbog preglednosti, stavljen je u tablice s grafičkim prikazom. Radi praćenja tijeka povratka bivših katolika u Katoličku Crkvu načinjena je usporedba s prijelazom pravoslavaca i židova. Krivulje na svim trima grafičkim prikazima pokazuju veliku sličnost.

1. Pad broja katolika u Kraljevini Srba, Hrvata i Slovenaca

Od 1921. do 1931. u Kraljevini Srba, Hrvata i Slovenaca¹ katoličko stanovništvo smanjilo se s 39,3 % (4 716 000) na 37,4 % (4 488 000), dok se broj pravoslavna stanovništva povećao s 46,7 % (5 604 000) na 48,7 % (5 844 000).² U novonastaloj državi od 12 milijuna stanovnika u deset godina broj katolika pao je za 228 000, a broj pravoslavaca povećao se za 240 000. Do sada nije provedeno istraživanje o uzrocima smanjivanja katoličkoga stanovništva. Bivši tajnik izaslanstva Svete Stolice kod hrvatskoga episkopata dr. Giuseppe Massuci u svom dnevniku koji je vodio od 1. kolovoza 1941. do 28. ožujka 1946. godine zabilježio je razgovor s profesorom Kerubinom Šegvićem, svećenikom i dopisnikom lista *L'Osservatore Romano*.³ Šegvić je iznio podatak kako je od 1918. do 1941. godine dvije stotine tisuća Hrvata izgubilo svoju vjeru prešavši na pravoslavlje sklapanjem mješovitih ženidba.⁴ O mješovitim ženidbama katolika s pravoslavcima govorio je i nadbiskup Alojzije Stepinac. Na suđenju koje je protiv njega organizirala komunistička vlast 1946. godine govorio je o prijelazu katolika u Srpsku pravoslavnu Crkvu (dalje SPC): »Hrvatima se nije dozvoljavalo da napreduju u vojsci ili da uđu u diplomaciju osim da promijene vjeru ili oženi inovjerku.«⁵ Srbi su u odnosu na druge narode u novoj državi u svim tijelima državne uprave bili prezastupljeni. U skupštini su imali 68 %

¹ Od 1929. godine Kraljevina Jugoslavija.

² Usp. J. KLOCZOVSKI, Katholiken und Protestanten in Ostmitteleuropa, u: J.-M. MAYEUR, K. MEIER i dr. (prir.), *Die Geschichte des Christentums*, XII/ Erster und Zweiter Weltkrieg Demokratien und totalitäre Systeme (1914–1958), Freiburg – Basel – Wien, 1992., 877., 892.

³ *L'Osservatore Romano* jest vatikanski tiskani dnevnik koji izlazi od 1861. godine.

⁴ Usp. G. MASSUCI, *Misija u Hrvatskoj*, Madrid, 1967., 39.

⁵ M. ŠTAMBUK-ŠKALIĆ, J. KOLANOVIĆ, S. RAZUM (prir.), *Proces Alojziju Stepincu – dokumenti*, Zagreb, 1997., 91.

mandata, u senatu 54 %, u Ministarstvu prosvjete 96 %, u Centralnom prezbirou 78 %, u Hipotekarnoj i Narodnoj banci 98 %.⁶ Od samih početaka u novonastaloj državi dolazilo je do represije prema hrvatskoj političkoj oporbi. Politički teror očitovalo se na svim razinama izbora, u nasilju nad seljacima, organiziranim suđenjima i političkim ubojstvima. Najpoznatije je ubojstvo atentat na Stjepana Radića i prvake Hrvatske seljačke stranke u Narodnoj skupštini 1928. godine.⁷

Atentat na Stjepana Radića i uvođenje »šestosiječanjske diktature« 1929. godine produbilo je nezadovoljstvo hrvatskoga naroda. Ante Pavelić⁸ u Italiji 1930. godine utemeljio je ustaški pokret. Pokret je zloupotrijebio i iskrivio je ideologiju Ante Starčevića u njegovoj velikohrvatskoj koncepciji. Ustaški pokret definiran je kao »oslobodilački pokret« koji ima zadaću »da svim sredstvima, pa i oružanim ustanom, oslobodi ispod tuđinskog jarma Hrvatsku, da ona postane potpuno samostal- na i nezavisna država na cijelom svom narodnom i povijesnom području«.⁹

Vidovdanski ustav od 28. lipnja 1921. godine prihvaćao je načelo ravnopravnosti priznatih vjera. U praksi je dolazilo do protežiranja SPC-a. Njegovo uplitanje u odnos Katoličke Crkve i države vidljiv je već u prvim raspravama o konkordatu 1922. godine između Svete Stolice i Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca. Arhijerejski sinod SPC-a tražio je sudjelovanje i pravoslavnoga predstavnika u komisiji koja je osnovana radi konkordata. Sveta Stolica na taj zahtjev nikada nije pristala.

Patrijarh Varnava, koji je bio ustoličen 1930. godine, »bio je bliz shvaćanju nekih ruskih pisaca, da pravi Slaven ne može biti katolik«.¹⁰ On je propovijedao da su Hrvati »bratski deo našega naroda [...] duhovno s nama i oni će morati biti s nama«.¹¹ U rušenju konkordata, službeno potpisanoga između Kraljevine Jugoslavije i Svete Stolice u Rimu 25. srpnja 1935. godine, prednjačio je Arhijerejski sabor SPC-a. U pismu premijeru Milanu Stojadinoviću Sabor piše »da taj ugovor bitno i nepovoljno menja položaj Srpske pravoslavne Crkve u državi i da je štetan i po državne interese«, da priznaje Katoličkoj Crkvi »da slobodno i javno vrši svoju misiju u Kraljevini«, što daje »rimokatoličkoj crkvi ceo niz isključivih imovinskih prava, koje nemaju druge veroispovesti«, obvezuje državu »da ne samo uredi nastavu

⁶ Usp. S. PRIBIČEVIĆ, *Diktatura Kralja Aleksandra*, Beograd, 1952., 135.

⁷ Usp. B. JANJATOVIĆ, *Politički teror u Hrvatskoj*, Zagreb, 2002., 257–262.

⁸ Ante Pavelić, hrvatski političar i odvjetnik (Bradina kraj Konjica, BiH, 14. VII. 1889. – Madrid, 28. XII. 1959.).

⁹ F. JELIĆ-BULIĆ, Prilog proučavanju djelatnosti ustaša do 1941., u: *Časopis za suvremenu povijest* 2(1970.)1–2, 55–90., ovdje 62.

¹⁰ I. MUŽIĆ, *Katolička Crkva u kraljevini Jugoslaviji*, Split, 1978., 31.

¹¹ *Isto*, 32.

u javnim školama sa rimokatoličkim učenjem i da udžbenici i za druge predmete ne mogu biti u suprotnosti sa verskim načelima, i osećajima učenika rimokatolika, nego određuje da i tamo, gde su učenici rimokatolici isključivo, ili u velikoj većini, budu i učitelji iste veroispovesti«, »ostavlja rimokatoličkom kanonskom pravu rešavanje pitanja o mešovitom braku«, »projekat konkordata stavlja iznad državne volje volju rimske kurije« i »daje isključive privilegije rimokatolicima«. ¹² Na kraju pisma Sveti arhijerejski sabor traži da se parafirani konkordat ne ozakoni.

Osim pritiska na vladu Sveti arhijerejski sabor zaprijetio je kaznama svima pravoslavicima koji u skupštini i senatu budu glasali za konkordat. »Sveštenim licima« (svećenicima) prijetilo se »zabranom sveštenodejstva« (zabrana svećeničke službe) i sudskim postupkom. Ostali pravoslavci trebali bi biti lišeni »svih prava i počasti« u SPC-u te bi se zabranilo svećenicima da ulaze u njihove domove. U slučaju da se konkordat izgleda, donesena je odluka da se na svim crkvama i manastirima istakne crna zastava na 15 dana. ¹³

Srpska pravoslavna Crkva veoma oštru kritiku konkordata prenijela je na ulice. Organizirana litija ¹⁴ za ozdravljenje patrijarha Varnave pretvorila se u politički prosvjed protiv konkordata. Premijer Milan Stojadinović ¹⁵ u pismu banu Savske banovine Viktoru Ružiću ¹⁶ postavlja si pitanje: »Vladaju li državom ministri ili pravoslavni episkopi?« On smatra da »crkva ne može biti nad državom«, da se ne smije uzdrmati vjerska ravnopravnost zajamčena ustavom. Stojadinović je uvažavao činjenicu da u državi živi 50 % nepravoslavnoga stanovništva i da se zbog toga nije smjelo popustiti pravoslavnom kleru. ¹⁷

Nakon što je konkordat ratificiran u Narodnoj skupštini, 23. srpnja 1937. godine, poslan je na ratifikaciju u senat. Istoga dana umro je patrijarh Varnava, a velikosrpski krugovi proširili su glasine da ga je vlada otrovala. Zbog uzavrele situacije premijer Stojadinović odgodio je ratifikaciju u senatu. Konkordat je konačno odbačen u drugoj polovici 1938. godine.

Nakon pada Kraljevine Jugoslavije, 1941. godine, uspostavljena je Nezavisna Država Hrvatska. Među prvim mjerama nove vlasti bila je i zakonska odredba o prijelazima iz SPC-a u Katoličku Crkvu 3. svibnja 1941. godine. Ustaška je vlast u SPC-u

¹² *Isto*, 218–220.

¹³ *Isto*, 223.

¹⁴ Litija je svečana molitvena povorka pravoslavnih vjernika predvođena svećenicima.

¹⁵ Milan Stojadinović (1888. – 1961.), srpski ekonomist, sveučilišni profesor i političar, bio je predsjednik Vlade Kraljevine Jugoslavije od 24. lipnja 1935. do 5. veljače 1939.

¹⁶ Viktor Ružić (1893. – 1976.) bio je ban Savske banovine od 1936. do 1938.

¹⁷ Usp. I. MUŽIĆ, *Katolička Crkva u kraljevini Jugoslaviji*, 224–225.

vidjela instrument srpske politike. Nadbiskup Stepinac u pismu predsjedniku Zakonodavnoga povjerenstva pri poglavniku dr. Milovanu Žaniću prosvjedovao je zbog uplitanja države u crkvena pitanja jer je odredba o prijelazima donesena bez znanja Katoličke Crkve. Stepinac piše:

»Mislimo, da bi bilo u javnom i općem interesu ne samo Crkve, nego u prvom redu i Nezavisne Države Hrvatske i Hrvatskog narod, da se spremljeni nacrti ovakovih zakonski [sic!] odredaba, na bilo koji način, makar i neslužbeno i kratkim povjerljivima putem saopće i zakonitom Predstavništvu katoličke Crkve kod nas u tu svrhu, da ono stavi svoje možebitne primjedbe i sugestije.«¹⁸

Istraživanje pitanja prijelaza vjernika iz SPC-a u Katoličku Crkvu od 1941. do 1945. godine na području Bosanske ili Đakovačke i Srijemske biskupije otkriva podatke o povratku u Katoličku Crkvu bivših katolika koji su najvećim dijelom prešli na pravoslavlje od 1918. do 1941. godine.¹⁹

Na temelju molbi bivših katolika koji su se željeli vratiti u Katoličku Crkvu utvrđeni su uzroci zbog kojih su prešli u međuratnom razdoblju u SPC:

1. sklapanje braka u SPC-u
2. rastavljeni katolici prelazili su na pravoslavlje da bi mogli ponovno sklopiti crkveni brak
3. prisila državnih organa na katolike da prijeđu u SPC
4. roditelji koji su prešli u SPC (2. točka) preveli su i svoju djecu na pravoslavlje.²⁰

¹⁸ Arhiv Hrvatske biskupske konferencije, 16. lipnja 1941., br. 124.

¹⁹ O prijelazima iz SPC-a u Katoličku Crkvu od 1941. do 1945. godine vidi više kod G. GRBEŠIĆ, *La questione dei »passaggi« dalla Chiesa Ortodossa Serba alla Chiesa Cattolica nella Diocesi Đakovo e Srijem dal 1941 al 1945.*, Dissertatio ad Doctoratum, Pontificia Universitas Gregoriana, Romae, 1999.; J. KRIŠTO, Vjerski prijelazi u NDH – primjer šibenske biskupije, u: *Časopis za suvremenu povijest* 29(1997.)2, 235–248.; F. ŠKILJAN, Vjerski prijelazi s pravoslavne na rimokatoličku i grkokatoličku vjeroispovijest na području Čazmanskog arhiđakonata između 1941. i 1945., u: *Migracijske i etničke teme* 33(2017.)3, 275–305.; F. ŠKILJAN, Vjerski prijelazi s pravoslavne na rimokatoličku vjeroispovijest u Đakovačkoj i Srijemskoj biskupiji 1941. i 1942. godine, u: *Radovi* 52(2020.)2, 157–180.; *Pokatoličavanje Srba u Nezavisnoj Državi Hrvatskoj. Zbornik radova*, M. Radanović (prii.), Zagreb, 2019., 1–464.

²⁰ Usp. 1. tablicu: 1941./br. 49., 60., 164., 193., 201., 207., 224., 239., 240., 247., 248., 249.; 1942./br. 54., 97., 98.; 1943./br. 8.

1.1. SKLAPANJE BRAKA U SRPSKOJ PRAVOSLAVNOJ CRKVI

Najveći broj katolika prešao je na pravoslavlje prije ili nakon vjenčanja u SPC-u.²¹ U Katoličku Crkvu vratile su se od 1941. godine 334 ženske osobe (73,4 %) i 121 (26,5 %) muška osoba. To je samo na području Bosanske ili Đakovačke i Srijemske biskupije, a prijelazi su se događali na području cijele države. U kronici kukujevačke župe (Srijemska biskupija) navodi se da je pod dinastijom Karađorđevića »bilo puno prijelaza s katoličke vjere na pravoslavnu.«²² Tako se navodi primjer katolika Ante Matende koji se trebao vjenčati s pravoslavkom Martom Bulat iz Kuzmina. »Uslov je za ženidbu bio da pređem iz rimokatoličke vere u srpsko pravoslavnu.«²³ Tu je riječ o prisili, a ne o »lepom načinu« kojim će se nastojati privesti bračnoga druga na pravoslavnu vjeru kako stoji u *Bračnim pravilima Srpske pravoslavne Crkve*.²⁴

Marko Kljajić piše i o pokušajima prijelaza sa srpske pravoslavne na rimokatoličku vjeru. Kao ogledni primjer kako je to završavalo donosi slučaj pravoslavke Drenke Krstonošić. Ona je pred pravoslavnim parokom u Baćincima i dvojicom svjedoka 15. i 30. srpnja 1930. godine te pred sreskim načelnikom u Šidu 16. kolovoza 1930. izjavila da želi prijeći na rimokatoličku vjeru. Sresko načelstvo 6. prosinca 1930. godine poništilo je prijelaz Drenke Krstonošić jer »nema pravne valjanosti u smislu paragrafa 19. zakona o veroispovednim odnosima od 6. I. 1906. jer je preduzet mimo odredbe ovog zakona, a ujedno se kažnjavaju sva trojica globom od 100 dinara svaki u korist državne kase u smislu paragrafa 24. citiranog zakona.«²⁵ U obrazloženju stoji »da je Drenka Krstonošić postupila mimo uputa datog joj od po srpsko-pravoslavnom paroku u Baćincima.«²⁶ Marko Kljajić zaključuje da je tom »nedopuštenom prelazu« suvišan bilo kakav komentar.

²¹ Usp. 1. tablicu: 1941./br. 44., 45., 51., 55., 65., 69., 70., 70., 76., 89., 90., 97., 98., 102., 103., 104., 106., 107., 118., 132., 133., 135., 138., 139., 140., 141., 142., 144., 148., 149., 152., 153., 155., 158., 163., 166., 169., 170., 172., 174., 176., 177., 178., 179., 185., 186., 187., 188., 191., 192., 194., 195., 196., 197., 199., 221., 231., 234., 237., 246., 250., 251., 252., 256., 268., 269., 273., 280., 292., 297., 298., 299., 303., 304., 306., 307.; **1942.**/br. 2., 13., 14., 15., 20., 29., 42., 43., 44., 52., 53., 54., 58., 59., 66., 71., 72., 73., 87., 91., 92., 93., 94., 96., 99., 100., 104., 109., 110., 111.; **1943.**/br. 1., 3., 5., 7., 10., 11., 13., 15., 16., 17.; **1944.**/br. 1., 2., 3., 5., 6., 9.

²² M. KLJAJIĆ, Prekrštavanje za vrijeme dinastije Karađorđevića, u: *Glas ravnice*, br. 50., 17.

²³ *Isto*.

²⁴ *Isto*.

²⁵ M. KLJAJIĆ, Kukujevci: prekrštavanja, u: *Glas ravnice*, br. 51., 11.

²⁶ *Isto*.

1.2. MJEŠOVITI BRAKOVI U SRPSKOJ PRAVOSLAVNOJ CRKVI

Bračna pravila SPC-a objašnjena su prvi put u *Glasniku*, službenom listu Srpske pravoslavne patrijaršije, od 7. rujna 1933. godine. Tako se mješoviti brakovi mogu sklapati pod sljedećim uvjetima:

1. Osoba druge vjeroispovijesti mora se pismeno obvezati pred nadležnim parokom i dvojicom svjedoka »da neće svog budućeg bračnog druga pravoslavne vere odvrćati od pravoslavnog ispovedanje vere, ni pokušati da ga ma kojim načinom navede da pređe u drugu veru ma kojim načinom navede«. ²⁷ Isto tako mora se obvezati da ne će ometati osobu pravoslavne vjere u obavljanju vjerskih dužnosti.
2. Osoba druge vjeroispovijesti mora se pismeno »obvezati da će svoju decu iz toga braka krštavati i vaspitavati u pravoslavnoj veri« (br. 2.). Pravoslavna osoba mora svečano obećati »da će stalno, lepim načinom, nastojati da svoga budućeg druga privodi pravoslavnoj veri« (br. 3.).
3. Pravoslavna osoba mora s osobom druge vjeroispovijesti sklopiti brak u pravoslavnom hramu i pred pravoslavnim svećenikom (br. 4.).

1.3. MJEŠOVITI BRAKOVI U KATOLIČKOJ CRKVI

Katolička Crkva u Kodeksu kanonskoga prava iz 1917. godine u kan. 1061. odredila je u kojim slučajevima daje oprost od mješovitih brakova. Tako u § 1., točki prvoj, navodi da moraju postojati pravedni i važni razlozi. U 2. točki stoji da nekatolički ženidbeni drug mora pružiti jamstvo »da će od nekatoličkog ženidbenog druga biti otklonjena pogibao otpada« i da će djeca biti krštena i odgajana u katoličkom duhu. Jamstvo u pravilu treba biti dano u pismenom obliku. U kanonu 1062. stoji da će katolički ženidbeni drug »razborito nastojati oko toga, da se nekatolički ženidbeni drug obrati«. ²⁸

Može se zaključiti da su službene odredbe SPC-a i Katoličke Crkve o mješovitim brakovima veoma slične. Razlika se nalazila u primjeni. Primjer iz kronike kukujevačke župe otkriva nam praksu u SPC-u koja je prisiljavala katolike na prijelaze na pravoslavlje.

1.4. RASTAVLJENI KATOLICI KOJI SU PREŠLI NA PRAVOSLAVLJE DA BI MOGLI PONOVO SKLOPITI CRKVENI BRAK

Jedan dio katolika prešao je na pravoslavlje nakon što su bili rastavljeni. Zakonik Katoličke Crkve iz 1917. godine o nerazrješivosti valjano sklopljenoga braka odre-

²⁷ Bračna pravila Srpske pravoslavne Crkve, Beograd, 1973., 49., § 115.

²⁸ BENEDIKT XV., *Kodeks kanonskoga prava iz 1917.*, prir. i uvod napisao M. Berljak, Zagreb, 1917.

dio je: »Valjana ženidba tvrda i izvršena ne može se razriješiti ni od koje ljudske vlasti ni iz kojeg razloga, osim smrću« (kan. 1118.). SPC pružala im je mogućnost ponovnoga sklapanja crkvenoga braka.²⁹ Bračna pravila Srpske pravoslavne Crkve odredila su u kojim slučajevima crkveni sud može proglasiti prestanak braka za života obaju bračnih drugova. Kao brakorazvodne uzroke navode »preljub« (§ 88. – 91.), »rađenje o glavi bračnom drugu« (§ 92. – 93.), »hotimičan pobačaj« (§ 94.) »zlobno napuštanje bračnog druga« (§ 95. – 96.), »nestanak bračnog druga« (§ 97. – 104.), »moralna pokvarenost« (§ 105. – 106.) i »otpadništvo od pravoslavne vere« (§ 107. – 109.) Za razliku od SPC-a, u Katoličkoj Crkvi ti navedeni uzroci nakon valjano sklopljene i izvršene ženidbe nisu utjecali na njezinu valjanost. Katolici koji su valjano sklopili ženidbu, a poslije se rastali, nisu mogli sklopiti drugi brak u Katoličkoj Crkvi. Izlaz su pronašli tako što su prešli u SPC koji im je to dopuštao.

2. Katolici koji su zbog prisile prešli u Srpsku pravoslavnu Crkvu³⁰

Među povratnicima u Katoličku Crkvu nalaze se učitelji,³¹ državni službenici i činovnici,³² vojna lica,³³ liječnici, veterinari i odvjetnici.³⁴ Budući da mnogi župni uredi, kada su slali molbe Biskupskom ordinarijatu u Đakovo, nisu pisali zanimanje povratnika, može se pretpostaviti da je broj visokoobrazovanih osoba koji su pod pritiskom prešli na pravoslavlje, sigurno, bio mnogo veći. Navedeni primjeri jasno će pokazati pod kakvim su pritiskom bili katolici prije nego što su prešli na pravoslavlje.

Matilda Alagaić iz župe Zemun I u svojoj molbi za povratak u Katoličku Crkvu navela je da je, među ostalim, pristala na prijelaz na pravoslavlje zato što su je muž i njegova rodbina na to nagovarali. Tek je pod pritiskom direktora pošte popustila. On ju je stavio pred izbor da »pređe na pravoslavlje ili da izgubi službu«.³⁵ Nikola Kelemen, direktor pošte u Borovu, pod pritiskom civilne vlasti prešao je na pravoslavlje kada se vjenčao s pravoslavkom u pravoslavnoj crkvi u Osijeku 1928. godine.³⁶ Franjo Hornung 1920. godine prelazi na pravoslavlje. To je bio uvjet da

²⁹ Usp. 1. tablicu: **1941.**/br. 1., 11., 12., 16., 40., 42., 46., 59., 77., 78., 95., 294.; **1942.**/br. 37., 41., 79., 80., 81., 82., 84., 85.; **1944.**/br. 8., 9.

³⁰ Usp. 1. tablicu: **1941.**/br. 13., 23., 147.; **1942.**/br. 8.

³¹ Usp. 1. tablicu: **1941.**/br. 3., 4., 33., 93., 104., 116., 197., 274.; **1942.**/br. 7., 29., 70.; **1944.**/br. 7.

³² Usp. 1. tablicu: **1941.**/br. 2., 11., 20., 21., 22., 27., 29., 36., 71., 114., 122., 207.

³³ Usp. 1. tablicu: **1941.**/br. 13., 140., 227., 275.

³⁴ Usp. 1. tablicu: **1941.**/br. 51., 53., 184., 189.; **1942.**/br. 25.; **1943.**/br. 6.

³⁵ Arhiv Đakovačko-osječke nadbiskupije (dalje AĐON), 9. svibnja 1941./795.

³⁶ AĐON, 31. svibnja 1941./1052.

dobije službu gradskoga veterinaru u Mitrovici.³⁷ Na Rudolfa i Margaretu Marek vršili su pritisak njihovi pretpostavljeni iz Državnoga aerodroma. Jednoga dana bili su odvedeni u »jednu beogradsku crkvu, gdje je neki pravoslavni svećenik neku molitvu čitao, nakon čega su svi dobili, da su prešli na pravoslavnu vjeru«. ³⁸ Pavao Drobina iz Vinkovaca prešao je 1940. godine na pravoslavlje zajedno s kolegama Nijemcima, zrakoplovnim mehaničarima. Njihovi su ih pretpostavljeni prisilili na prijelaz na pravoslavlje.³⁹ Marija Karaica, r. Maiksner, vjenčana za pravoslavca koji je bio žandar, prešla je pod pritiskom supruga zapovjednika 1931. godine u Pravoslavnu Crkvu.⁴⁰ Hrvoje Fischer Hugo kao činovnik u ministarstvu u Beogradu prelazi na pravoslavlje 1938. godine da ne izgubi službu.⁴¹ Đuro Varga, rođen u Zemunu, prešao je na pravoslavlje 1938. godine jer se bojao da će izgubiti posao »budući da su se ondašnje vlasti javno prijetile, kako će sve ne-pravoslavce otpustiti«. ⁴² Marko Čavka vjenčao se u Pravoslavnoj Crkvi i dao privolu da se djeca krste i odgajaju u pravoslavlju »da se barem donekle zaštiti i izbjegne persekucijama i zapostavljanju u službi, kojem su bili pod bivšim režimima izloženi žandari hrvatske narodnosti«. ⁴³ Antonija Tamaši, r. Šuvaković, radila je kao učiteljica u Srijemu u Privinoj Glavi. Ona piše: »Radi moga hrvatstva bila sam mnogo proganjana od strane mojih srpskih pretpostavljenih. Da bih imala mira od progona prešla sam na nagovor svojih pretpostavljenih na grko-istočnu vjeru.« ⁴⁴ Andrija Zetaković kao redarstveni narednik zbog službe je prešao na pravoslavlje⁴⁵, kao i Josip Ivan Žinko koji je radio na željeznici.⁴⁶

³⁷ Usp. AĐON, 24. lipnja 1941./1398. Ordinarijat nije odobrio povratak u Katoličku Crkvu zbog nepotpune dokumentacije. U molbi nije navedeno je li Franjo Hornung oženjen, koje su vjere njegova žena i djeca.

³⁸ AĐON, 6. svibnja 1941./870. Zbog nepotpune dokumentacije Ordinarijat nije odobrio povratak u Katoličku Crkvu.

³⁹ Usp. AĐON, 10. svibnja 1941./918.

⁴⁰ Usp. AĐON, 24. lipnja 1941./1462.

⁴¹ Usp. AĐON, 24. lipnja 1941./1483.

⁴² AĐON, 14. srpnja 1941./1985.

⁴³ AĐON, 29. listopada 1941./4380.

⁴⁴ AĐON, 22. studenoga 1941./5091.

⁴⁵ Usp. AĐON, 22. studenoga 1941./5095.

⁴⁶ Usp. AĐON, 7. veljače 1942./771.

3. Odbijene zamolbe za povratak u Katoličku Crkvu i one koje su primljene *pro foro civili*

Biskupski ordinarijat u Đakovu nije odobrio povratak u Katoličku Crkvu za 22 osobe.⁴⁷ U njegovim rješenjima kao razlozi za neodobranje povratka u Katoličku Crkvu jesu nepotpuna dokumentacija, život u konkubinatu⁴⁸, jedan od bračnih drugova odbijao je ukrjepljenje braka⁴⁹ ili roditelji nisu dali dopuštenje za povratak.

Dvadeset i jedna osoba primljena je *pro foro civili* (samo za civilno područje).⁵⁰ Na temelju rješenja Svetog oficija od 1. kolovoza 1941. godine, br. 230./1941. prijelaznici ili povratnici u Katoličku Crkvu zbog konkubinata ili živoga prijašnjega bračnoga druga mogli su biti primljeni *pro foro civili*. Oni nisu mogli pristupiti sakramentima, osim u trenutku smrti, sve dok ne otpadne razlog zbog kojeg se ne mogu crkveno vjenčati. Nad tim se osobama ne čini nikakav obred, »nego se jednostavno upisuju u knjigu prelaza tako da se pred državnim vlastima izvatkom iz knjige prelaza, ako to ustrebaju, mogu prikazati kao katolici«.⁵¹

⁴⁷ Usp. 1. tablicu: **1941.**/br. 2., 7., 17., 29., 40., 44., 46., 47., 53., 63., 64., 111., 137., 146., 189., 191., 253., 260.; **1942.**/br. 9., 102.; **1944.**/br. 10., 11.

⁴⁸ Konkubinat je izvanbračna zajednica trajnoga značenja između muškarca i žene.

⁴⁹ Ukrjepljenje braka znači nevaljani brak učiniti valjanim. O ukrjepljenju braka vidi *Zakonik kanonskog prava* iz 1917. godine, kan. 1133–1141.

⁵⁰ Usp. 1. tablicu: **1941.**/br. 161., 162., 187., 272., 277., 281., 282., 294., 295., 300. i 301.; **1942.**/br. 11., 12., 16., 34., 70., 83., 95., 107., 108.; **1943.**/br. 20.

⁵¹ Usp. AĐON, 26. listopada 1942./4081. Povratnik se upisuje u knjige prijelaza uz dodatak u opasci: »Primljeni u rkt. Crkvu 'pro foro civili' na temelju rješenja Biskupskog Ordinarijata u Đakovu od 26. listopada 1942. br 4081/942.«

Tablica 1.⁵² Popis svih bivših katolika koji su podnijeli molbu za povratak u Katoličku Crkvu

1941.					
r. br.	datum i br. urudž. zap.	župa	god.	S	opaske
1.	10. 5. 1941./862	Osijek I	1906.	M	Napustio svoju ženu i prešao na pravoslavlje.
2. ⁵³	6. 5. 1941./870	Zemun I		Ž	Nepotpuna dokumentacija.
3.	20. 6. 1941./877	Gunja		Ž	
4.	10. 5. 1941./878	Vrbica	1922.	Ž	
5.	12. 5. 1941./886	Vinkovci		Ž	Prešla na pravoslavlje da joj muž ne izgubi službu.
6.	27. 5. 1941./887	Vinkovci		M	
7.	8. 5. 1941./893	Gundinci	1899.	Ž	Udovica.
8.	9. 5. 1941./899	Osijek I	1897.	Ž	
9.	9. 5. 1941./904	Osijek II	1901.	Ž	
10.	9. 5. 1941./905	Osijek II	1911.	Ž	
11.	9. 5. 1941./910	Zemun I	1876.	M	Oboje su bili rastavljeni. Prešli su na pravoslavlje da bi se mogli vjenčati.
12.	9. 5. 1941./910	Zemun I	1885.	Ž	
13.	10. 5. 1941./918	Vinkovci		M	Prisiljen prijeći na pravoslavlje 1940. god.
14.	20. 5. 1941./938	Vinkovci		Ž	Udovica.
15.	3. 6. 1941./986	Vukovar		Ž	Rastala se od pravoslavca.
16.	3. 6. 1941./990	Slavonski Brod	1881.	Ž	Prešla na pravoslavlje da bi se mogla ponovno vjenčati.
17.	2. 5. 1941./741	Vukovar		M	Nepotpuna dokumentacija.
18.	12. 5. 1941./753	Slavonski Brod	1869.	M	Udovac.
19.	19. 5. 1941./1991	Slavonski Brod	1892.	M	
20.	13. 8. 1941./784	Golubinci	1892.	M	
21.	9. 5. 1941./795	Zemun I		Ž	Muž ne odobrava prijelaz dvojice sinova.

⁵² U tablicu su upisani sljedeći podatci: r. br. – redni broj; datum i br. urudžbenoga zapisnika – rješenje Biskupskoga ordinarijata u Đakovu; god. – godište; S – spol povratnika i opaske.

⁵³ Podebljanim slovima označene su odbijene molbe. **1941.**/br. 2., 7., 17., 29., 40., 44., 46., 47., 53., 63., 64., 111., 137., 146., 189., 191., 253., 260.; **1942.**/br. 9., 102., **1944.**/br. 10., 11.

22.	23. 7. 1941./797	Putinci	1894.	M	
23.	19. 5. 1941./1941	Osijek I		Ž	Prešla na pravoslavlje da bi dobila radnu knjižicu.
24.	20. 5. 1941./1011	Slavonski Brod	1885.	Ž	
25.	30. 5. 1941./1017	Vukovar	1888.	M	U matrici krštenih nije upisan prijelaz na pravoslavlje.
26.	5. 6. 1941./1029	Vukovar	1913.	M	
27.	31. 5. 1941./1052	Vukovar	1901.	M	
28.	28. 5. 1941./1065	Osijek I	1896.	Ž	
29.	26. 5. 1941./1081	Vinkovci		M	Živi u konkubinatu.
30.	16. 6. 1941./1082	Vinkovci		Ž	Rastavljena od pravoslavca.
31.	3. 6. 1941./1091	Osijek III	1886.	M	Bračni par. Rješenje je izdano uz uvjet da se poništi pravoslavni brak.
32.	3. 6. 1941./1092	Osijek III	1896.	Ž	
33.	10. 10. 1941./1094	Irig	1909.	Ž	Ukrjepljenje braka. ⁵⁴
34.	27. 5. 1941./1121	Indija	1910.	Ž	Ukrjepljenje braka.
35.	30. 5. 1941./1126	Osijek II	1903.	Ž	Udovica.
36.	3. 6. 1941./1130	Vukovar	1908.	Ž	Udovica.
37.	18. 7. 1941./1153	Slavonski Brod	1869.	M	Ukrjepljenje braka.
38.	10. 6. 1941./1159	Đakovo		Ž	Rastavljena od pravoslavca. Djeca su katolici.
39.	10. 7. 1941./1183	Vukovar	1909.	Ž	
40.	31. 5. 1941./1187	Ilok		Ž	Prešla na pravoslavlje da bi se mogla ponovno vjenčati. Živi u konkubinatu.
41.	14. 7. 1941./1225	Vrbica	1910.	Ž	Prešla na pravoslavlje na nagovor pravoslavnoga paroka.
42.	23. 6. 1941./1251	Osijek I	1909.	Ž	Prešla na pravoslavlje da bi se mogla ponovno vjenčati.
43.	4. 7. 1941./1254	Osijek I	1895.	M	Ukrjepljenje braka i obveza krstiti djecu u Katoličkoj Crkvi.
44.	6. 6. 1941./1256	Slavonski Brod	1893.	M	Nepotpuna dokumentacija. Sklopljen brak u SPC-u.
45.	19. 6. 1941./1281	Osijek I	1884.	Ž	Sklopljen brak u SPC-u. Sada je udovica.
46.	5. 7. 1941./1290	Ruma		M	Oboje prešli na pravoslavlje da bi se mogli ponovno vjenčati.
47.	5. 7. 1941./1290	Ruma		Ž	

⁵⁴ Ukrjepljenje braka znači nevaljani brak učiniti valjanim. Usp. bilješku 44.

48.	14. 7. 1941./1318	Vinkovci		Ž	Muž joj je ostao pravoslavac. Ukrjepljenje braka.
49.	8. 7. 1941./1351	Vinkovci	1899.	M	Majka udovica udala se za pravoslavca pa je i njega prevela na pravoslavlje.
50.	21. 6. 1941./1364	Osijek I	1880.	Ž	Sklopljen brak u SPC-u. Udovica.
51.	23. 6. 1941./1365	Osijek I	1896.	Ž	Sklopljen brak u SPC-u. Rastavljena.
52.	21. 6. 1941./1371	Slavonski Brod	1922.	M	Prešao na pravoslavlje u II. razredu gimnazije.
53.	24. 6. 1941./1398	Srijemska Mitrovica		M	
54.	23. 6. 1941./1410	Vukovar	1908.	M	
55.	18. 6. 1941./1441	Vinkovci		Ž	Sklopljen brak u SPC-u.
56.	18. 6. 1941./1442	Vinkovci		Ž	Ukrjepljenje braka.
57.	24. 6. 1941./1462	Osijek I	1896.	Ž	
58.	25. 6. 1941./1470	Vinkovci		Ž	Sklopljen brak u SPC-u.
59.	25. 6. 1941./1502	Gundinci	1899.	Ž	Prešla na pravoslavlje zbog mogućnosti ponovnoga vjenčanja.
60.	25. 6. 1941./1504	Osijek I	1919.	M	Otac ga je 1932. godine preveo na pravoslavlje. Majka mu je katolkinja.
61.	2. 7. 1941./1545	Vinkovci		M	
62.	8. 10. 1941./1553	Slavonski Brod	1909.	Ž	
63.	5. 7. 1941./1563	Ruma	1906.	Ž	Odbijen povratak zato što sadašnji muž odbija ukrjepljenje braka.
64.	5. 7. 1941./1609	Ćerević	1898.	M	
65.	27. 6. 1941./1615	Vinkovci		Ž	Sklopljen brak u SPC-u. Udovica.
66.	7. 7. 1941./1620	Vinkovci		Ž	
67.	7. 7. 1941./1629	Osijek I	1894.	M	Brak ukrijepljen. Sin je prijelaznik. ⁵⁵
68.	7. 7. 1941./1629	Osijek I	1898.	Ž	
69.	28. 6. 1941./1635	Osijek I	1915.	Ž	Sklopljen brak u SPC-u.
70.	7. 7. 1941./1637	Nuštar	1910.	M	Sklopljen brak u SPC-u.
71.	16. 7. 1941./1659	Osijek III	1914.	M	
72.	8. 7. 1941./1666	Vukovar	1907.	M	
73.	3. 7. 1941./1768	Osijek I	1900.	Ž	Ukrjepljenje braka. Muž ostao pravoslavac.

⁵⁵ Prijelaznici su oni koji su kršteni u Srpskoj pravoslavnoj Crkvi. Budući da je Katolička Crkva priznavala valjanost krštenja u Srpskoj pravoslavnoj Crkvi, ona nije prekrštavala pravoslavce, nego je odobravalu prijelaz. Izraz prekrštavanje teološki je netočan i upotrebljavaju ga oni koji ne razumiju razliku između prijelaza i prekrštavanja.

74.	14. 7. 1941./1778	Slavonski Brod	1921.	M	
75.	14. 7. 1941./1780	Vukovar	1887.	Ž	Sklopljen brak u SPC-u. Udovica.
76.	14. 7. 1941./1791	Vinkovci		Ž	Sklopljen brak u SPC-u.
77.	14. 7. 1941./1759	Srijemska Kamenica		Ž	Prešla na pravoslavlje radi ponovnoga vjenčanja.
78.	14. 7. 1941./1941	Vrpolje		M	Prešao na pravoslavlje radi ponovnoga vjenčanja.
79.	5. 8. 1941./1875	Slavonski Brod	1876.	Ž	Udovica.
80.	18. 7. 1941./1892	Slavonski Brod	1897.	M	Ukrjepljenje braka.
81.	18. 7. 1941./1958	Vinkovci		Ž	Ukrjepljenje braka.
82.	12. 7. 1941./1966	Slavonski Brod	1906.	Ž	
83.	14. 7. 1941./1978	Vinkovci	1903.	M	
84.	14. 7. 1941./1985	Zemun I	1906.	M	Prešao na pravoslavlje zbog prijetnje da će izgubiti posao.
85.	19. 7. 1941./1994	Vinkovci		M	Ukrjepljenje braka.
86.	30. 7. 1941./2033	Vinkovci	1915.	Ž	Ukrjepljenje braka.
87.	28. 7. 1941./2057	Osijek I	1902.	Ž	Udovica.
88.	17. 7. 1941./2099	Đakovo	1890.	Ž	
89.	18. 7. 1941./2104	Zemun I	1895.	Ž	Sklopljen brak u SPC-u. Udovica.
90.	1. 9. 1941./2120	Ruma	1904.	Ž	Sklopljen brak u SPC-u. Ukrjepljenje braka.
91.	21. 9. 1941./2155	Slavonski Brod	1911.	Ž	Prešla na pravoslavlje kada ju je usvojila pravoslavna obitelj.
92.	22. 7. 1941./2157	Petrovaradin I		Ž	
93.	22. 7. 1941./2158	Zemun III	1885.	Ž	Udovica.
94.	30. 7. 1941./2169	Hrtkovci	1882.	M	Prešao na pravoslavlje zbog sukoba sa župnikom.
95.	22. 7. 1941./2170	Hrtkovci	1882.	Ž	Prešla na pravoslavlje radi sklapanja drugoga braka.
96.	22. 7. 1941./2173	Petrovaradin II		Ž	
97.	23. 7. 1941./2193	Slavonski Brod	1889.	Ž	Kao udovica udala se za pravoslavca i prešla na pravoslavlje.
98.	21. 7. 1941./2199	Ruma	1895.	Ž	Sklopljen brak u SPC-u.
99.	22. 7. 1941./2204	Tordinci		Ž	
100.	30. 7. 1941./2237	Vinkovci	1903.	Ž	Ukrjepljenje braka.

101.	20. 8. 1941./2252	Slavonski Brod	1914.	Ž	Ukrjepljenje braka.
102.	21. 8. 1941./2271	Osijek I	1885.	M	Sklopljen brak u SPC-u 1921. godine.
103.	30. 7. 1941./2274	Osijek I	1905.	Ž	Sklopljen brak u SPC-u 1928. godine.
104.	30. 7. 1941./2275	Osijek I	1901.	Ž	Sklopljen brak u SPC-u 1936. godine.
105.	30. 7. 1941./2282	Osijek I	1888.	Ž	Prešla na pravoslavlje 1915. godine.
106.	23. 7. 1941./2293	Ruma	1890.	Ž	Sklopljen brak u SPC-u 1922. godine.
107.	25. 7. 1941./2299	Osijek I	1879.	Ž	Sklopljen brak u SPC-u 1901. godine.
108.	25. 7. 1941./2310	Zemun I	1884.	M	
109.	6. 10. 1941./2314	Zemun I	1917.	M	Prešao na pravoslavlje za vrijeme konkordatske politike.
110.	25. 7. 1941./2318	Zemun I	1912.	Ž	Sklopljen brak u SPC-u.
111.		Vinkovci		Ž	Molba pod br. 1660. 3. 8. 1941. Nepotpuna dokumentacija.
112.	22. 8. 1941./2354	Osijek I	1890.	Ž	
113.	22. 7. 1941./2356	Osijek I	1892.	Ž	Prešla na pravoslavlje 1922. godine.
114.	30. 8. 1941./2365	Slavonski Brod	1900.	M	Prešli na pravoslavlje 1919. godine.
115.	30. 8. 1941./2365	Slavonski Brod	1901.	Ž	
116.	20. 9. 1941./2373	Drenje	1913.	M	
117.	29. 9. 1941./2379	Hrvatska Mitrovica		Ž	Prešla na pravoslavlje 1925. godine. Sada je udovica.
118.	27. 7. 1941./2380	Vukovar	1897.	Ž	Sklopljen brak u SPC-u 1916. godine.
119.	21. 8. 1941./2391	Đakovo	1905.	M	Prešao na pravoslavlje zbog obiteljskih prilika.
120.	22. 8. 1941./2403	Osijek I	1905.	Ž	Ukrjepljenje braka.
121.	4. 9. 1941./2426	Ilok	1890.	Ž	Prešla na pravoslavlje 1931. godine. Muž i kći prijelaznici.
122.	30. 7. 1941./2451	Osijek III	1898.	M	
123.	11. 11. 1941./2453	Vinkovci		Ž	Sklopljen brak u SPC-u 1932. godine.
124.	2. 8. 1941./2475	Vrbanja	1903.	Ž	Prešla na pravoslavlje 1933. godine zbog obiteljskih prilika.
125.	31. 7. 1941./2479	Slavonski Brod	1901.	Ž	Udovica. Četvero djece jesu prijelaznici.
126.	2. 8. 1941./2522	Drenovci	1871.	Ž	
127.	28. 8. 1941./2532	Osijek I	1893.	Ž	Ukrjepljenje braka. Suprug i dvoje djece jesu prijelaznici.
128.	1. 8. 1941./2537	Zemun I	1915.	Ž	

129.	22. 12. 1941./2593	Vinkovci		Ž	Povratak u Crkvu <i>pro foro civili</i> .
130.	25. 8. 1941./2617	Osijek II	1895.	Ž	Udovica.
131.	23. 9. 1941./2652	Vinkovci		M	Baka ga je prevela na pravoslavlje.
132.	12. 8. 1941./2690	Trnjani		Ž	Sklopljen brak u SPC-u.
133.	23. 8. 1941./2725	Osijek I	1903.	Ž	Prešla na židovstvo, a zatim na pravoslavlje radi vjenčanja.
134.	16. 8. 1941./2730	Petrovaradin I	1911.	Ž	Prešla na pravoslavlje 1935. godine. Udovica.
135.	23. 8. 1941./2755	Osijek I	1906.	Ž	Prešla na pravoslavlje i vjenčala se u Pravoslavnoj Crkvi 1936. godine.
136.	29. 8. 1941./2815	Zemun I	1893.	Ž	Zbog vjenčanja prešla u Pravoslavnu Crkvu.
137.	21. 8. 1941./2839	Osijek II.		Ž	Odbijen povratak zato što muž pravoslavac ne dopušta prijelaz sina u KC.
138.	23. 8. 1941./2858	Osijek I	1919.	Ž	Sklopljen brak u SPC-u. Rastavljena.
139.	2. 9. 1941./2886	Hrvatska Mitrovica	1883.	Ž	Sklopljen brak u SPC-u. Rastavljena.
140.	23. 8. 1941./2888	Hrvatska Mitrovica	1888.	M	Sklopljen brak u SPC-u 1912. god.
141.	2. 9. 1941./2919	Osijek II	1893.	Ž	Sklopljen brak u SPC-u. Rastavljena.
142.	4. 9. 1941./2931	Vukovar		Ž	Sklopljen brak u SPC-u. Ukrjepljenje.
143.	2. 9. 1941./2952	Ruma		Ž	Kao udovica prešla na pravoslavlje 1936. god.
144.	2. 9. 1941./3954	Osijek I		Ž	Sklopljen brak u SPC-u 1929. godine. Udovica.
145.	3. 9. 1941./2985	Slavonski Brod	1920.	Ž	Prešla na pravoslavlje 26. 1. 1941. Muž joj je prijelaznik. Ukrjepljenje.
146.	16. 9. 1941./3018	Nuštar	1912.	Ž	Nepotpuna dokumentacija.
147.	4. 9. 1941./3030	Hrvatska Mitrovica	1902.	M	Prešao na pravoslavlje da bi dobio posao.
148.	10. 9. 1941./3101	Osijek I	1860.	Ž	Sklopljen brak u SPC-u 1904. godine. Udovica.
149.	16. 9. 1941./3133	Osijek II	1920.	Ž	Sklopljen brak u SPC-u 1938. godine. Muž i sin prijelaznici.
150.	17. 9. 1941./3135	Osijek II	1923.	M	
151.	20. 9. 1941./3163	Đakovo	1895.	M	Prešao na pravoslavlje prije ženidbe.

152.	16. 9. 1941./3169	Vinkovci		Ž	Sklopljen brak u SPC-u.
153.	16. 9. 1941./3184	Vinkovci		Ž	Sklopljen brak u SPC-u 1936. godine. Muž ju je napustio.
154.	16. 9. 1941./3217	Vinkovci	1920.	Ž	Prešla na pravoslavlje prije vjenčanja u pravoslavnoj crkvi 1940. godine. Do udaje nije došlo.
155.	17. 9. 1941./3269	Vinkovci		Ž	Sklopljen brak u SPC-u 1896. godine.
156.	19. 9. 1941./3272	Hrvatska Mitrovica	1910.	Ž	
157.	18. 9. 1941./3287	Hrvatska Mitrovica	1878.	Ž	Muž ju je napustio.
158.	23. 9. 1941./3318	Osijek III	1914.	Ž	Sklopljen brak u SPC-u 1935. godine. Rastavljena šest godina.
159.	23. 9. 1941./3366	Podvinje	1903.	Ž	Sklopljen brak u SPC-u 1928. godine. Udovica.
160.	24. 9. 1941./3382	Osijek III	1879.	Ž	Prešla na pravoslavlje zbog obiteljskih prilika.
161.	1941./3384	Irig		M	Odobren povratak <i>pro foro civili</i> zato što joj je muž iz prvoga braka još živ. Djeca su prijelaznici.
162.	1941./3384	Irig		Ž	
163.	10. 10. 1941./3388	Vinkovci		Ž	Sklopljen brak u SPC-u 1921. godine. Sin joj je prijelaznik.
164.	25. 10. 1941./3391	Osijek III	1917.	Ž	Majka ju je prevela na pravoslavlje kada se drugi put vjenčala u PC-u.
165.	25. 10. 1941./2292	Osijek III	1916.	Ž	
166.	26. 9. 1941./3392	Osijek II		Ž	Sklopljen brak u SPC-u 1935. godine. Rastavljena.
167.	26. 9. 1941./3425	Zemun I	1894.	M	
168.	6. 10. 1941./3468	Indija	1911.	Ž	
169.	3. 10. 1941./3505	Vukovar	1899.	Ž	Sklopljen brak u SPC-u 1937. godine.
170.	3. 10. 1941./3521	Ruma	1912.	Ž	Sklopljen brak u SPC-u 1938. godine.
171.	29. 10. 1941./2524	Podvinje	1888.	M	Prešao na pravoslavlje da izbjegne plaćanje alimentacije za ženu.
172.	7. 10. 1941./3560	Osijek I	1899.	Ž	Sklopljen brak u SPC-u 1929. godine. Ukrjepljenje.
173.	8. 10. 1941./3598	Osijek I	1902.	Ž	Ukrjepljenje braka. Suprug i kći prijelaznici.

174.	9. 10. 1941./3655	Osijek I	1913.	Ž	Sklopljen brak u SPC-u. Muž i kći u zarobljeništvu.
175.	15. 10. 1941./3681	Osijek I	1896.	Ž	Sklopljen brak u SPC-u 1914. godine. Suprug i djeca prijelaznici.
176.	15. 10. 1941./3684	Osijek I	1886.	Ž	Prešla na pravoslavlje prije vjenčanja 1911. godine. Do vjenčanja nije došlo.
177.	14. 10. 1941./3690	Osijek I	1891.	Ž	Sklopljen brak u SPC-u 1911. godine. Muž joj je prijelaznik.
178.	14. 10. 1941./3744	Osijek II	1915.	Ž	Majka i sin prešli na pravoslavlje prije majčine udaje u pravoslavnoj crkvi 1938. godine. Muž joj je u logoru.
179.	14. 10. 1941./3744	Osijek II	1932.	M	
180.	15. 10. 1941./3765	Osijek III	1881.	Ž	
181.	15. 10. 1941./3767	Osijek III	1869.	Ž	Udovica.
182.	15. 10. 1941./3770	Osijek III	1870.	Ž	Udovica.
183.	14. 10. 2141./3780	Osijek I	1914.	Ž	Ukrjepljenje braka. Muž i sin jesu prijelaznici.
184.	20. 10. 1941./3783	Hrvatska Mitrovica	1891.	M	Prešao na pravoslavlje da bi dobio posao.
185.	14. 10. 1941./3823	Osijek I	1885.	Ž	Sklopljen brak u SPC-u 1911. godine. Muž i djeca prijelaznici.
186.	14. 10. 1941./3828	Osijek I	1908.	Ž	Sklopljen brak u SPC-u 1930. godine. Rastavljena. Sinovi prijelaznici.
187.	15. 10. 1941./3855	Osijek I	1891.	Ž	Sklopljen brak u SPC-u 1926. godine. Primljena <i>pro foro civili</i> .
188.	14. 10. 1941./3856	Osijek I	1919.	Ž	Sklopljen brak u SPC-u 1938. godine. Suprug i dijete prijelaznici.
189.			1905.	M	Nema rješenja Biskupskog ordinarijata. Zamolba 14. 10. 1941.
190.	14. 10. 1941./3862	Hrvatska Mitrovica		Ž	Udovica bez djece.
191.	14. 10. 1941./3863	Zemun I		Ž	Sklopljen brak u SPC-u. Nepotpuna dokumentacija. Muž u zarobljeništvu.
192.	31. 10. 1941./3874	Osijek I	1890.	Ž	Sklopljen brak u SPC-u 1929. godine. Primljena <i>pro foro civili</i> .
193.	14. 10. 1941./3877	Osijek I	1930.	M	Usvojio ga pravoslavac i preveo u Pravoslavnu Crkvu 1931. godine.
194.	14. 10. 1941./3880	Osijek I	1891.	Ž	Sklopljen brak u SPC-u 1915. godine. Suprug i sin prijelaznici.

195.	21. 10. 1941./3904	Osijek I	1909.	Ž	Sklopljen brak u SPC-u 1928. godine. Ukrjepljenje braka.
196.	16. 10. 1941./3948	Osijek I	1911.	Ž	Sklopljen brak u SPC-u 1940. godine. Udovica.
197.	21. 10. 1941./3950	Osijek I	1894.	Ž	Sklopljen brak u SPC-u 1922. godine. Ukrjepljenje braka.
198.	16. 10. 1941./3975	Osijek III	1874.	Ž	Suprug prijelaznik.
199.	22. 10. 1941./3996	Osijek I	1898.	Ž	Sklopljen brak u SPC-u 1922. godine. Ukrjepljenje braka.
200.	18. 10. 1941./4002	Slavonski Brod		Ž	Prešla na pravoslavlje 1924. godine.
201.	24. 10. 1941./4003	Zemun I	1918.	M	Otac pravoslavac preveo ga na pravoslavlje 1941. godine. Ukrjepljenje braka.
202.	22. 10. 1941./4012	Osijek II	1923.	Ž	Dvije sestre čiji je otac prijelaznik.
203.	22. 10. 1941./4012	Osijek II	1925.	Ž	
204.	22. 10. 1941./4043	Osijek II	1896.	Ž	Prešla na pravoslavlje 1921. Suprug i sin jesu prijelaznici.
205.	21. 10. 1941./4086	Zemun I	1908.	Ž	Prešla na pravoslavlje 1934. godine. Brak proglašen ništavnim.
206.	21. 10. 1941./4100	Slavonski Brod	1873.	Ž	Vjenčana u Katoličkoj Crkvi za pravoslavca. Poslije je prešla na pravoslavlje.
207.	23. 10. 1941./4129	Hrvatska Mitrovica	1899.	M	Otac ga je 1905. godine preveo na pravoslavlje.
208.	23. 10. 1941./4138	Osijek I	1918.	Ž	Muž joj je u Beogradu. Djeca su prijelaznici.
209.	22. 10. 1941./4147	Gibarac		Ž	Ukrjepljenje braka. Suprug joj je prijelaznik.
210.	23. 10. 1941./4179	Osijek II	1911.	Ž	Prešla na pravoslavlje 1930. godine.
211.	24. 10. 1941./4159	Osijek II	1885.	Ž	Ukrjepljenje braka. Suprug prijelaznik.
212.	24. 10. 1941./4198	Osijek III	1898.	Ž	Muž i djeca jesu prijelaznici.
213.	25. 10. 1941./4239	Osijek I	1897.	M	
214.	25. 10. 1941./4248	Osijek I	1913.	Ž	Prešla na pravoslavlje s djecom jer se htjela udati za pravoslavca.
215.	25. 10. 1941./4248	Osijek I	1936.	M	
216.	25. 10. 1941./4248	Osijek I	1938.	Ž	
217.	25. 10. 1941./4248	Osijek I	1940.	M	
218.	25. 10. 1941./4253	Đakovo	1909.	Ž	Suprug i djeca jesu prijelaznici.

219.	25. 10. 1941./4262	Osijek III	1882.	Ž	Udovica.
220.	28. 10. 1941./4286	Zemun I	1904.	Ž	Sklopljen brak u SPC-u 1925. godine.
221.	27. 10. 1941./4294	Osijek I	1892.	Ž	Sklopljen brak u SPC-u 1919. godine. Muž u njemačkom logoru.
222.	27. 10. 1941./4308	Osijek II	1897.	Ž	Majka i sin.
223.	27. 10. 1941./4308	Osijek II	1919.	M	
224.	28. 12. 1941./4344	Vinkovci		Ž	Udajom svoje majke za pravoslavca prevedena je u Pravoslavnu Crkvu.
225.	31. 10. 1941./4346	Vinkovci		Ž	Prešla na pravoslavlje iako joj je muž grkokatolik.
226.	28. 10. 1941./4348	Osijek II	1916.	Ž	Ukrjepljenje braka. Sin i suprug prijelaznici.
227.	28. 10. 1941./4352	Osijek I	1901.	M	
228.	29. 10. 1941./4392	Osijek I	1919.	Ž	Ukrjepljenje braka. Suprug prijelaznik.
229.	29. 10. 1941./4397	Osijek I	1917.	Ž	Majka i sin. Otac je u Njemačkoj na radu.
230.	29. 10. 1941./4397	Osijek I	1939.	M	
231.	30. 10. 1941./4421	Osijek III	1904.	Ž	Sklopljen brak u SPC-u 1938. godine. Ukrjepljenje braka.
232.	30. 10. 1941./4432	Osijek III	1881.	Ž	Udovica.
233.	30. 10. 1941./4433	Osijek III	1901.	Ž	Suprug i djeca prijelaznici.
234.	30. 10. 1941./4434	Osijek III	1891.	Ž	Sklopljen brak u SPC-u 1912. godine. Muž u logoru.
235.	30. 10. 1941./4435	Osijek III	1900.	Ž	Suprug i sin prijelaznici.
236.	11. 12. 1941./4438	Osijek III	1895.	M	Ukrjepljenje braka. Supruga i sin prijelaznici.
237.	30. 10. 1941./4451	Osijek III	1905.	Ž	Sklopljen brak u SPC-u 1932. godine. Suprug i djeca prijelaznici.
238.	30. 10. 1941./4454	Osijek III	1910.	Ž	Ukrjepljenje braka. Suprug i djeca prijelaznici.
239.	31. 10. 1941./4460	Osijek III	1918.	M	Majka pravoslavka prevela ga je u Pravoslavnu Crkvu 1929. god.
240.	31. 10. 1941./4469	Osijek III.		M	Pozakonili ga pravoslavci.
241.	31. 10. 1941./4470	Osijek III	1904.	Ž	Majka i sin prešli na pravoslavlje 1930. Majka udovica.
242.	31. 10. 1941./4470	Osijek III	1925.	M	
243.	5. 11. 1941./4498	Osijek I	1888.	M	Ukrjepljenje braka. Suprug i djeca prijelaznici.

244.	7. 11. 1941./4551	Osijek I	1862.	M	Supruga i kći prijelaznice.
245.	8. 11. 1941./4558	Osijek I	1867.	Ž	Suprug je prijelaznik.
246.	11. 11. 1941./4564	Vukovar	1878.	Ž	Sklopljen brak u SPC-u 1915. godine. Povratak na smrtnoj postelji.
247.	8. 11. 1941./4664	Ruma	1921.	M	Majka ga je prije udaje prevela na pravoslavlje.
248.	8. 11. 1941./4680	Zemun I	1922.	Ž	Roditelji su je preveli na pravoslavlje.
249.	8. 11. 1941./4689	Hrvatska Mitrovica	1922.	Ž	Očuh pravoslavac preveo ju je na pravoslavlje.
250.	21. 11. 1941./4691	Hrvatska Mitrovica	1914.	Ž	Sklopljen brak u SPC-u.
251.	10. 11. 1941./4704	Osijek I	1920.	Ž	Sklopljen brak u SPC-u.
252.	11. 11. 1941./4747	Hrvatska Mitrovica	1893.	Ž	Sklopljen brak u SPC-u.
253.	18. 11. 1941./4759	Slavonski Brod		Ž	Odgodjen povratak radi dopune dokumentacije.
254.	14. 11. 1941./4816	Osijek II.	1913.	Ž	Rastavljena.
255.	15. 11. 1941./4839	Osijek III	1910.	Ž	Ukrjepljenje braka. Suprug je prijelaznik.
256.	15. 11. 1941./4850	Hrvatska Mitrovica	1905.	Ž	Sklopljen brak u SPC-u 1934. godine. Muž prijelaznik.
257.	14. 11. 1941./4857	Gibarac		Ž	
258.	17. 11. 1941./4882	Hrvatska Mitrovica	1895.	Ž	Udovica. Djeca su prijelaznici.
259.	17. 11. 1941./4884	Hrvatska Mitrovica	1911.	Ž	Kći joj je prijelaznica.
260.	20. 11. 1941./4885	Gibarac		Ž	Traži se dopuna dokumentacije jer se dva puta udavala.
261.	17. 11. 1941./4902	Osijek I	1887.	Ž	
262.	17. 3. 1942./4926	Gibarac		M	Bračni par. Ukrjepljenje braka.
263.	17. 3. 1942./4926.	Gibarac		Ž	Dokumentacija prenesena iz 1941. godine.
264.	18. 11. 1941./4947	Osijek III	1883.	M	
265.	19. 11. 1941./4957	Osijek II	1903.	Ž	Udovica.
266.	19. 11. 1941./4971	Hrtkovci		Ž	Suprug i djeca prijelaznici.
267.	19. 11. 1941./4980	Osijek I	1917.	Ž	Suprug i kći prijelaznici.
268.	19. 11. 1941./4984	Zemun I	1904.	Ž	Udovica. Sklopljen brak u SPC-u.

269.	19. 11. 1941./4989	Slavonski Brod	1890.	Ž	Udovica. Sklopljen brak u SPC-u.
270.	21. 11. 1941./4998	Osijek III	1907.	Ž	Suprug i sin prijelaznici.
271.	20. 11. 1941./5017	Osijek II	1911.	Ž	Suprug i djeca prijelaznici.
272.	27. 11. 1941./5026	Dalj	1899.	M	Primljen <i>pro foro civili</i> zato što mu je prva žena živa.
273.	22. 11. 1941./5086	Ćerević	1908.	Ž	Sklopljen brak u SPC-u.
274.	22. 11. 1941./5091	Lipovac	1905.	Ž	
275.	22. 11. 1941./5095	Borovo	1891.	M	
276.	28. 11. 1941./5226	Osijek II	1912.	Ž	Ukrjepljenje braka. Suprug je prijelaznik.
277.	3. 12. 1941./5237	Irig		M	Primljen <i>pro foro civili</i> . Bivši svećenik.
278.	29. 11. 1941./5347	Osijek II	1923.	Ž	Kći je prijelaznica.
279.	1. 12. 1941./5275	Osijek III	1913.	Ž	Ukrjepljenje braka. Suprug i djeca prijelaznici.
280.	1. 12. 1941./5281	Osijek III	1895.	Ž	Sklopljen brak u SPC-u 1919. godine.
281.	1. 12. 1941./5283	Osijek III	1896.	M	Povratak <i>pro foro civili</i> zbog konkubinata.
282.	1. 12. 1941./5283	Osijek III	1901.	Ž	
283.	1. 12. 1941./5294	Slavonski Brod	1911.	Ž	Sklopljen brak u SPC-u.
284.	4. 12. 1941./5312	Sikirevci	1922.	M	
285.	3. 12. 1941./5327	Hrvatska Mitrovica		Ž	Ukrjepljenje braka. Suprug i kći prijelaznici.
286.	4. 12. 1941./5330	Osijek I	1918.	Ž	Ukrjepljenje braka. Suprug i sin prijelaznici.
287.	4. 12. 1941./5359	Nuštar	1912.	Ž	Sinovi prijelaznici.
288.	11. 12. 1941./5359	Gibarac		Ž	
289.	6. 12. 1941./5399	Vukovar		Ž	Ukrjepljenje braka. Suprug je prijelaznik.
290.	9. 12. 1941./5446	Vinkovci		M	
291.	11. 12. 1941./5466	Osijek III	1905.	M	Suprug je u logoru, a djeca prijelaznici.
292.	11. 12. 1941./5467	Osijek III	1912.	Ž	Sklopljen brak u SPC-u 1931. godine. Ne živi s mužem.
293.	12. 12. 1941./5503	Ilok	1867.	Ž	Sklopljen brak u SPC-u.
294.	12. 12. 1941./5507	Gradište	1882.	M	Prešli na pravoslavlje da bi se mogli ponovno crkveno vjenčati. Primljeni <i>pro foro civili</i> .
295.	12. 12. 1941./5507	Gradište		Ž	
296.	13. 12. 1941./5565	Privlaka		M	
297.	16. 12. 1941./5592	Zemun I	1906.	Ž	Sklopljen brak u SPC-u 1926. godine.

298.	15. 12. 1941./5594	Ruma	1911.	Ž	Prešla na pravoslavlje jer se htjela udati za pravoslavca.
299.	17. 12. 1941./5636	Podvinje	1885.	Ž	Sklopljen brak u SPC-u.
300.	19. 12. 1941./5676	Osijek II	1896.	M	Primljeni <i>pro foro civili</i> zbog konkubinata.
301.	19. 12. 1941./5676	Osijek II	1896.	Ž	
302.	19. 12. 1941./5687	Osijek III	1916.	Ž	Ukrjepljenje braka. Suprug i sin prijelaznici.
303.	19. 12. 1941./5693	Osijek III	1909.	M	Sklopljen brak u SPC-u. Ukrjepljenje braka.
304.	19. 12. 1941./5694	Osijek III	1890.	Ž	Sklopljen brak u SPC-u 1919. godine.
305.	30. 12. 1941./5845	Gibarac	1920.	M	
306.	23. 1. 1942./5891	Vukovar		Ž	Sklopljen brak u SPC-u 1931. godine.
307.	31. 12. 1941./5896	Zemun III	1908.	Ž	Sklopljen brak u SPC-u 1937. godine.
1942.					
1.	2. 1. 1942./6	Osijek I	1874.	Ž	Udovica.
2.	7. 1. 1942./117	Vinkovci		Ž	Sklopljen brak u SPC-u.
3.	10. 1. 1942./191	Stari Jankovci	1916.	Ž	Djeca su prijelaznici.
4.	10. 1. 1942./193	Ćerević		M	Ukrjepljenje braka.
5.	10. 1. 1942./193	Ćerević		Ž	
6.	10. 1. 1942./194	Ćerević	1918.	M	Ukrjepljenje braka. Sinovi prijelaznici.
7.	19. 1. 1942./343	Tordinci	1915.	M	Ukrjepljenje braka. Njeja je majka prevela na pravoslavlje zbog oca koji je bio službenik na željeznici.
8.	19. 1. 1942./343	Tordinci		Ž	
9.	21. 1. 1942./352	Surčin		Ž	Odbijen povratak zbog nepotpune dokumentacije.
10.	12. 1. 1942./212	Slavonski Brod	1905.	Ž	Udovica. Sin je prijelaznik.
11.	12. 1. 1942./214	Irig		Ž	Majka i sin. Majka primljena <i>pro foro civili</i> zato što živi u konkubinatu.
12.	12. 1. 1942./214	Irig	1930.	M	
13.	15. 1. 1942./287	Vinkovci		M	Sklopljen brak u SPC-u.
14.	22. 1. 1942./413	Vukovar	1910.	Ž	Sklopljen brak u SPC-u.
15.	24. 1. 1942./442	Tompo-jevci	1892.	Ž	Sklopljen brak u SPC-u 1937. godine.
16.	26. 1. 1942./456	Osijek III	1903.	Ž	Primljena <i>pro foro civili</i> zbog konkubinata.
17.	26. 1. 1942./469	Slavonski Brod	1887.	Ž	
18.	30. 1. 1942./582	Ilok	1913.	Ž	Suprug i djeca prijelaznici.

19.	30. 1. 1942./602	Tordinci	1891.	M	Prešao na pravoslavlje 1911. Supruga je prijelaznica.
20.	3. 2. 1942./622	Slavonski Brod		Ž	Sklopljen brak u SPC-u. Ukrjepljenje braka. Suprug i kći prijelaznici.
21.	3. 2. 1942./638	Slavonski Brod	1892.	Ž	Majka i sin. Ukrjepljenje braka. Suprug i kći prijelaznici.
22.	3. 2. 1942./638	Slavonski Brod	1921.	M	
23.	3. 2. 1942./639	Slavonski Brod	1915.	Ž	Ukrjepljenje braka. Suprug i sin prijelaznici.
24.	31. 1. 1942./651	Osijek II	1883.	Ž	Ukrjepljenje braka. Suprug prijelaznik.
25.	6. 2. 1942./743	Zemun I	1889.	M	Otac i sin prešli na pravoslavlje 1938. godine. Kći prijelaznica.
26.	6. 2. 1942./743	Zemun I	1928.	Ž	
27.	7. 2. 1942./767	Slavonski Brod	1922.	Ž	Kći prijelaznica.
28.	7. 2. 1942./771	Indija		M	
29.	14. 2. 1942./882	Zemun III	1887.	Ž	Sklopljen brak u SPC-u.
30.	19. 2. 1942./922	Irig		Ž	Suprug prijelaznik.
31.	23. 2. 1942./959	Vukovar		Ž	Djeca prijelaznici.
32.	24. 2. 1942./1003	Osijek I	1909.	Ž	Majka i sin.
33.	24. 2. 1942./1003	Osijek I	1939.	M	
34.	24. 2. 1942./1004	Osijek I	1877.	M	Primljen <i>pro foro civili</i> zbog konkubinata.
35.	25. 2. 1942./1049	Slavonski Brod		Ž	Suprug prijelaznik.
36.	25. 2. 1942./1058	Slavonski Brod	1923.	M	Otac prijelaznik.
37.	25. 2. 1942./1059	Slavonski Brod	1866.	M	Prešao na pravoslavlje da bi se mogao ponovno oženiti. Supruga prijelaznica.
38.	25. 2. 1942./1065	Slavonski Brod		Ž	Suprug prijelaznik.
39.	25. 2. 1942./1114	Slavonski Brod		Ž	Suprug i sin prijelaznici.
40.	25. 2. 1942./1134	Slavonski Brod		M	Supruga i djeca prijelaznici.
41.	27. 2. 1942./1195	Ilok	1913.	Ž	Prešla na pravoslavlje da bi se po drugi put mogla vjenčati.
42.	4. 3. 1942./1250	Ruma	1892.	Ž	Sklopljen brak u SPC-u.
43.	4. 3. 1942./1233	Zemun I	1911.	Ž	Sklopljen brak u SPC-u.
44.	5. 3. 1942./1283	Slavonski Brod		M	Sklopljen brak u SPC-u. Ukrjepljenje braka. Supruga i kći prijelaznice.
45.	5. 3. 1942./1311	Slavonski Brod		Ž	Suprug prijelaznik.
46.	5. 3. 1942./1322	Slavonski Brod		Ž	Suprug i kći prijelaznici.

47.	5. 3. 1942./1328	Slavonski Brod		Ž	Suprug prijelaznik.
48.	5. 3. 1942./1331	Slavonski Brod		Ž	
49.	5. 3. 1942./1340	Petrovaradin II	1883.	Ž	Majka i dvoje djece povratnici. Dvoje djece prijelaznici.
50.	5. 3. 1942./1340	Petrovaradin II	1916.	M	
51.	5. 3. 1942./1340	Petrovaradin II	1919.	Ž	
52.	5. 3. 1942./1343	Petrovaradin II	1911.	Ž	Sklopljen brak u SPC-u.
53.	9. 3. 1942./1419	Petrovaradin II	1898.	M	Sklopljen brak u SPC-u.
54.	10. 3. 1942./1430	Indija	1921.	Ž	Sklopljen brak u SPC-u. Ukrjepljenje braka.
55.	10. 3. 1942./1431	Indija		Ž	Suprug i kći prijelaznici.
56.	11. 3. 1942./1478	Ruma	1916.	M	Poočim pukovnik preveo ga kao dijete na pravoslavlje.
57.	7. 5. 1942./1588	Hrvatski Karlovci		Ž	
58.	16. 3. 1942./1592	Hrvatski Karlovci	1911.	M	Sklopljen brak u SPC-u. Ukrjepljenje braka. Supruga i djeca prijelaznici.
59.	16. 3. 1941./1594	Hrvatski Karlovci	1899.	Ž	Sklopljen brak u SPC-u. Djeca prijelaznici.
60.	16. 3. 1942./1622	Ilok	1906.	M	Djeca prijelaznici.
61.	16. 3. 1942.1622	Ilok	1918.	Ž	Suprug i kći prijelaznici.
62.	16. 3. 1942./1623	Ilok	1878	Ž	
63.	16. 3. 1942./1678	Osijek I	1888.	Ž	Majka i kći.
64.	16. 3. 1942./1678	Osijek I	1916.	M	
65.	18. 3. 1942./1680	Osijek I	1888.	Ž	
66.	23. 3. 1942./1745	Ilok	1904.	Ž	Sklopljen brak u SPC-u.
67.	26. 3. 1942./1821	Hrvatski Karlovci	1892.	Ž	
68.	27. 3. 1942./1828	Tovarnik	1910.	Ž	Ukrjepljenje braka. Suprug i sin prijelaznici.
69.	28. 3. 1942./1862	Đakovo	1922.	Ž	
70.	31. 3. 1942./1905	Osijek I	1900.	M	Primljen <i>pro foro civili</i> zbog konkubinata.
71.	31. 3. 1942./1908	Vukovar	1913.	Ž	Sklopljen brak u SPC-u.
72.	15. 4. 1942./2079	Zemun I	1886.	M	Sklopljen brak u SPC-u. Djeca prijelaznici.
73.	16. 4. 1942./2091	Petrovaradin I	1922.	Ž	Sklopljen brak u SPC-u.

74.	16. 4. 1942./2098.	Osijek II	1923.	Ž	Majka i kći.
75.	16. 4. 1942./2098	Osijek II	1940.	M	
76.	22. 4. 1942./2194	Indija	1913.	M	Bračni par.
77.	22. 4. 1942./2194	Indija	1921.	Ž	
78.	23. 4. 1942./2206	Petrovaradin II	1916.	Ž	Ukrjepljenje braka. Suprug i sin jesu prijelaznici.
79.	26. 4. 1942./2218	Stari Mikanovci	1894.	Ž	Majka s troje djece prešla na pravoslavlje da bi se mogla drugi put vjenčati.
80.	26. 4. 1942./2218	Stari Mikanovci	1922.	M	
81.	26. 4. 1942./2218	Stari Mikanovci	1925.	M	
82.	26. 4. 1942./2218	Stari Mikanovci	1927.	Ž	
83.	30. 4. 1942./2301	Irig		Ž	Primljena <i>pro foro civili</i> zbog konkubinata.
84.	1. 6. 1942./2661	Indija	1913.	Ž	Majka i kći preše na pravoslavlje prije majčine udaje. Ostala djeca prijelaznici.
85.	1. 6. 1942./2661	Indija	1928.	Ž	
86.	1. 6. 1942./2669	Slavonski Brod	1888.	Ž	Suprug prijelaznik.
87.	2. 6. 1942./2679	Petrovaradin II		Ž	Sklopljen brak u SPC-u 1938. godine.
88.	26. 6. 1942./2954	Stari Mikanovci	1902.	Ž	Sinovi prijelaznici.
89.	6. 7. 1942./3019	Vrbica	1919.	M	
90.	20. 7. 1942./3172	Ruma	1902.	Ž	Radila kao kuharica u manastiru. Na nagovor monaha prešla na pravoslavlje.
91.	18. 8. 1942./3450	Zemun I	1906.	Ž	Sklopljen brak u SPC-u. Udovica. Sin prijelaznik.
92.	20. 8. 1942./3468	Zemun I	1881.	Ž	Sklopljen brak u SPC-u.
93.	20. 8. 1942./3469	Ruma	1885.	Ž	Sklopljen brak u SPC-u.
94.	30. 9. 1942./3553	Stari Mikanovci		Ž	Sklopljen brak u SPC-u.
95.	3. 10. 1942./3579	Zemun I	1907.	M	Primljen <i>pro foro civili</i> zbog konkubinata. Supruga prijelaznica.
96.	1. 9. 1942./3600	Hrvatski Karlovci	1904.	Ž	Prešla na pravoslavlje prije vjenčanja u pravoslavnoj crkvi s dvoje djece.
97.	1. 9. 1942./3600	Hrvatski Karlovci	1926.	M	
98.	1. 9. 1942./3600	Hrvatski Karlovci	1929.	Ž	
99.	17. 9. 1942./3769	Hrvatska Mitrovica	1919.	Ž	Prešla na pravoslavlje prije vjenčanja u pravoslavnoj crkvi »pod presijom«. Suprug prijelaznik.

100.	17. 9. 1942./3769	Petrovaradin II	1920.	Ž	Sklopljen brak u SPC-u. Udovica.
101.	23. 9. 1942./3864	Vinkovci		Ž	Suprug prijelaznik.
102.	27. 11. 1941./3909			Ž	Odbijen povratak jer to čini samo radi mirovine. Rješenje Ordinarijata poslano privatno.
103.	29. 9. 1942./3914	Hrvatska Mitrovica	1889.	Ž	Suprug prijelaznik.
104.	16. 10. 1942./4080	Vinkovci		Ž	Sklopljen brak u SPC-u.
105.	22. 10. 1942./4119	Gibarac		Ž	
106.	23. 10. 1942./4148	Hrvatska Mitrovica		Ž	Suprug i kći prijelaznici.
107.	14. 11. 1942./4172	Golubinci		M	Primljeni <i>pro foro civili</i> zbog konkubinata.
108.	14. 11. 1942./4172	Golubinci		Ž	
109.	29. 10. 1942./4201	Trnjani		Ž	Sklopljen brak u SPC-u.
110.	4. 11. 1942./4253	Hrvatska Mitrovica	1896.	Ž	Sklopljen brak u SPC-u.
111.	9. 11. 1942./4315	Ilok	1917.	Ž	Sklopljen brak u SPC-u. Ukrjepljenje braka. Kći prijelaznica.
112.	20. 11. 1942./4419	Hrvatska Mitrovica	1904.	Ž	Sinovi prijelaznici.
1943.					
1.	4. 1. 1943./32	Hrvatska Mitrovica	1899.	Ž	Sklopljen brak u SPC-u.
2.	4. 1. 1943./34	Hrvatska Mitrovica	1911.	Ž	Sin prijelaznik.
3.	16. 1. 1943./165	Hrvatski Karlovci		Ž	Sklopljen brak u SPC-u.
4.	23. 1. 1943./227	Zemun I	1919.	Ž	Suprug prijelaznik.
5.	16. 2. 1943./417	Trpinja	1908.	Ž	Sklopljen brak u SPC-u.
6.	16. 2. 1943./463	Osijek I	1863.	M	Primljen na samrtnoj postelji.
7.	13. 3. 1943./747	Petrovaradin II	1882.	M	Sklopljen brak u SPC-u.
8.	19. 4. 1943./1006	Hrvatska Mitrovica	1921.	Ž	Sklopljen brak u SPC-u 1929. godine.
9.	27. 4. 1943./1079	Irig	1905.	Ž	Suprug prebjegao u Srbiju. Djeca prijelaznici.
10.	24. 5. 1943./1292	Zemun I	1886.	Ž	Sklopljen brak u SPC-u. Rastavljena.
11.	27. 4. 1943./1315	Zemun I	1904.	Ž	Sklopljen brak u SPC-u. Rastavljena.

12.	12. 6. 1943./1456	Ilok	1908.	Ž	Kći prijelaznica.
13.	1. 9. 1943./1504	Tompojevci		Ž	Sklopljen brak u SPC-u.
14.	1. 7. 1943./1554	Velika Kopanica	1892.	Ž	Majka prijelaznica.
15.	12. 7. 1943./1585	Zemun I	1906.	Ž	Sklopljen brak u SPC-u. Sinovi prijelaznici.
16.	3. 7. 1943./1599	Hrvatska Mitrovica	1912.	Ž	Sklopljen brak u SPC-u.
17.	2. 9. 1943./1907	Hrvatska Mitrovica		Ž	Sklopljen brak u SPC-u.
18.	21. 9. 1943./2181	Hrvatska Mitrovica	1918.	Ž	Majka i sin.
19.	21. 9. 1943./2181	Hrvatska Mitrovica	1940.	M	
20.	13. 10. 1943./2312	Osijek I	1913.	Ž	Primljena <i>pro foro civili</i> . Kći prijelaznica, a muž povratnik.
21.	3. 12. 1943./2493	Zemun I	1902.	Ž	
22.	20. 11. 1943./2539	Zemun I	1915.	Ž	Kći prijelaznica.
1944.					
1.	21. 3. 1944./403	Zemun I	1902.	Ž	Sklopljen brak u SPC-u. Kći prijelaznica.
2.	21. 3. 1944./610	Zemun	1937.	Ž	Sklopljen brak u SPC-u.
3.	6. 5. 1944./942	Šid	1915.	Ž	Sklopljen brak u SPC-u.
4.	20. 5. 1944./1040	Zemun I	1915.	Ž	Udovica.
5.	28. 6. 1944./1135	Vinkovci	1885.	Ž	Sklopljen brak u SPC-u.
6.	30. 7. 1944./1315	Zemun I	1920.	Ž	Sklopljen brak u SPC-u.
7.	18. 7. 1944./1332	Vukovar	1876.	M	Prešli na pravoslavlje 1922. godine u Mitrovici da bi se mogli ponovno vjenčati.
8.	18. 7. 1944./1332	Vukovar	1897.	Ž	
9.	16. 8. 1944./1647	Hrvatska Mitrovica		Ž	Sklopljen brak u SPC-u.
10.	25. 8. 1944./1682	Cerna	1921.	Ž	Odbijen povratak jer se ne zna gdje je otac bez čije se privole ne dopušta povratak.
11.	25. 8. 1944./1729	Cerna		M	
12.	30. 8. 1944./1729	Slavonski Brod		M	
1945.					
1.	26. 2. 1945./319	Gunja	1921.	Ž	
2.	12. 4. 1945./599	Borovo		Ž	

Tablica 2. Molbe bivših katolika da se vrate u Katoličku Crkvu raspoređene po župama⁵⁶

red. br.	župa	br. povr.	red. br.	župa	br. povr.
1.	Borovo	2	26.	Privlaka	1
2.	Cerna	2	27.	Putinci	1
3.	Čerević	5	28.	Ruma	14
4.	Dalj	1	29.	Srijemska Mitrovica (Hrvatska Mitrovica)	30
5.	Drenovci	1	30.	Sikirevci	1
6.	Drenje	1	31.	Slavonski Brod	44
7.	Đakovo	6	32.	Sremska Kamenica	1
8.	Gibarac	8	33.	Stari Jankovci	1
9.	Golubinci	3	34.	Stari Mikanovci	6
10.	Gradište	2	35.	Surčin	1
11.	Gundinci	2	36.	Šid	1
12.	Gunja	2	37.	Tompojevci	2
13.	Hrtkovci	3	38.	Tordinci	4
14.	Hrvatski Karlovci	8	39.	Tovarnik	1
15.	Ilok	11	40.	Trnjani	2
16.	Indija	9	41.	Trpinja	1
17.	Irig	9	42.	Velika Kapanica	1
18.	Lipovac	1	43.	Vinkovci	37
19.	Nuštar	3	44.	Vrbanja	1
20.	Osijek I	76	45.	Vrbica	3
21.	Osijek II	29	46.	Vrpolje	1
22.	Osijek III	39	47.	Vukovar	21
23.	Petrovaradin I	3	48.	Zemun I	36
24.	Petrovaradin II	10	49.	Zemun III	3
25.	Podvinje	3		UKUPNO	453

Povratak katolika iz SPC-a u Katoličku Crkvu dogodio se na području 49 župa Bosanske ili Đakovačke i Srijemske biskupije. Najveći broj povratnika potječe iz gradova. U Osijeku je bilo 144, Slavonskom Brodu 44, Zemunu 39, Vinkovcima 37 povratnika, u Vukovaru 21 povratnik, u Rumi 14, Petrovaradinu 13 i Iloku 11 po-

⁵⁶ Na dvama mjestima nisu upisana imena župe. Usp. 1. tablicu br. 189./1941. i 102./1942.

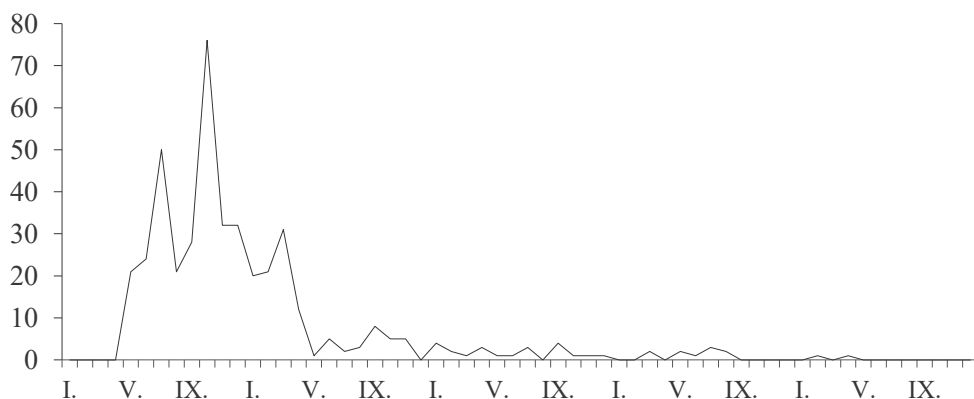
vratnika. Istraživanje prijelaza u Katoličku Crkvu u Bosanskoj ili Đakovačkoj i Srijemskoj biskupiji donosi popis svih povratnika. Tako iz Srpske pravoslavne Crkve taj broj iznosi 413, sa židovstva 34 i 285 (starokatolici, evangelici, baptisti i dr.).⁵⁷

**Tablica povratnika – bivših katolika Srpske pravoslavne Crkve
– u Katoličku Crkvu⁵⁸**

3. tablica⁵⁹

	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	IX.	X.	XI.	XII.	ukupno
1941.					21	24	50	21	28	76	32	32	284
1942.	20	21	31	12	1	5	2	3	8	5	5	-	113
1943.	4	2	1	3	1	1	3	-	4	1	1	1	22
1944.	-	-	2	-	2	1	3	2	-	-	-	-	10
1945.	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	2
													431

I. grafički prikaz – povratnici u Katoličku Crkvu (3. tablica)

⁵⁷ Usp. G. GRBEŠIĆ, *La questione dei »passaggi« dalla Chiesa Ortodossa Serba alla Chiesa Cattolica nella Diocesi Đakovo e Srijem dal 1941 al 1945*. Grbešić u popis povratnika iz SPC-a nije uračunao i 21 povratnika *pro foro civili*. Ukupan broj iznosi 434. Grbešić nije konzultirao rješenje Svetoga oficija od 1. kolovoza 1941. godine, br. 230./1941., po kojem su prijelaznici *pro foro civili* prešli u Katoličku Crkvu, ali im se uskraćuju sakramenti zato što im se brak ne može ukrijepiti.

⁵⁸ U dvama rješenjima Biskupskoga ordinarijata nije upisan mjesec, nego samo godina. Usp. 1. tablicu, br. 161. i 162. Dvadeset i jedna osoba primljena je *pro foro civili*.

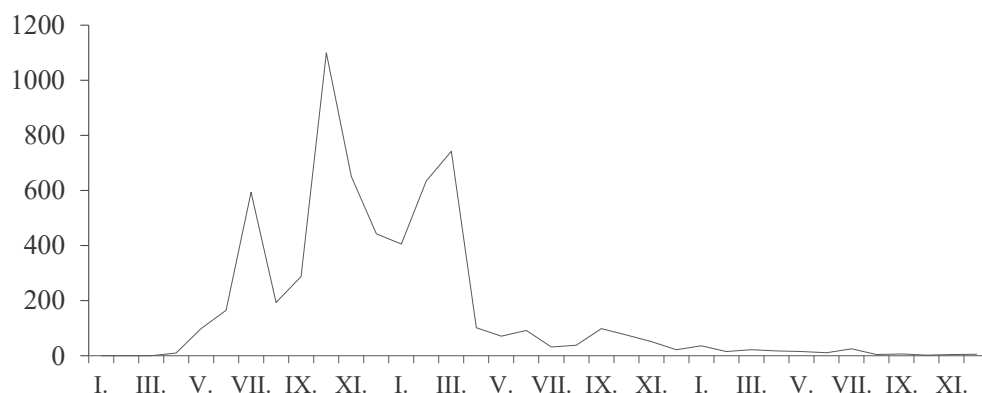
⁵⁹ Ispod svake tablice nalazi se i grafički prikaz. Na vodoravnoj liniji prikazani su mjeseci od 1941. do 1945. godine u kontinuitetu.

Tablica pojedinačnih prijelaza iz Srpske pravoslavne Crkve u Katoličku Crkvu u Bosanskoj ili Đakovačkoj i Srijemskoj biskupiji od 1941. do 1945. godine⁶⁰

4. tablica

	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	IX.	X.	XI.	XII.	ukupno
1941.				10	98	165	593	193	288	1099	650	443	3539
1942.	406	635	742	102	71	92	32	38	99	76	51	22	2366
1943.	36	15	22	18	15	11	25	4	7	2	4	6	265
1944.	6	7	12	6	11	6	6	7	4	-	1	-	66
1945.	3	2	3	3	-	-	-	-	-	-	-	-	11
													6147

II. grafički prikaz – prijelaznici u Katoličku Crkvu (4. tablica)

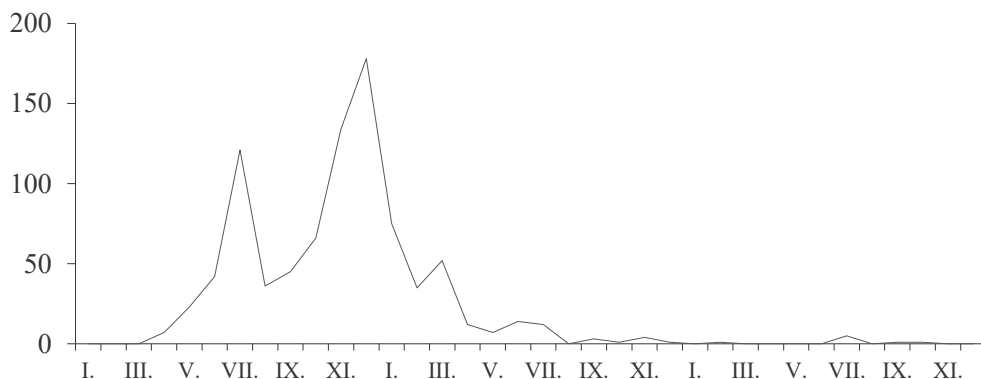
⁶⁰ Usp. G. GRBEŠIĆ, *La questione dei »passaggi« dalla Chiesa Ortodossa Serba alla Chiesa Cattolica nella Diocesi Đakovo e Srijem dal 1941 al 1945.* 164.

Tablica prijelaza židova u Katoličku Crkvu u Bosanskoj ili Đakovačkoj i Srijemskoj biskupiji od 1941. do 1945. godine⁶¹

5. tablica

	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	IX.	X.	XI.	XII.	ukupno
1941.				7	23	42	121	36	45	66	134	178	652
1942.	75	35	52	12	7	14	12	-	3	1	4	1	216
1943.	-	1	-	-	-	-	5	-	1	1	-	-	8
1944.	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2
1945.	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	1
													879

III. grafički prikaz – prijelaznici židovi u Katoličku Crkvu (5. tablica)

Krivulje grafičkih prikaza povratnika u Katoličku Crkvu, prijelaznika pravoslavaca i prijelaznika židova pokazuju veliku sličnost. Tri porasta događaju se:

- u **srpnju 1941.** godine (I. grafički prikaz – 50 osoba; II. grafički prikaz – 593 osobe i III. grafički prikaz – 121 osoba)
- u **listopadu 1941.** godine (I. grafički prikaz – 76, II. grafički prikaz – 1099 osoba i III. grafički prikaz – 134 osobe⁶²)
- u **ožujku 1942.** godine (I. grafički prikaz – 31 osoba, II. grafički prikaz – 742 i III. grafički prikaz – 52 osobe).

⁶¹ Usp. G. GRBEŠIĆ, Prijelazi židova u Katoličku Crkvu u Đakovačkoj i Srijemskoj biskupiji od 1941. do 1945., u: *Croatica Christiana Periodica* 27(2003.)52., 155–169., ovdje 161.

⁶² Tu je malo odstupanje. Kod židova je primjetan blagi porast u studenome na 178 osoba.

Poslije prvoga većega porasta u srpnju dolazi do pada broja prijelaznika i povratnika. Pad je povezan s uputom Nadbiskupskoga ordinarijata iz Zagreba koju je ordinarijat u Đakovu objavio kao cirkularno pismo. U njemu stoji da se pričekava s prijelazima jer se očekuju nove upute državne vlasti.⁶³

Porast u listopadu povezan je s odredbom Ministarstva unutarnjih poslova od 16. rujna 1941. godine. U Odredbi se nalažu što žurniji prijelazi bez suvišnih formalnosti.⁶⁴ Rezolucija hrvatskih biskupa poglavniku u kojoj se upozorava na preveliko miješanje države u crkvena pitanja, pa i pitanja prijelaza, utjecala je na pad prijelaza.⁶⁵

U ožujku 1942. godine događa se zadnji porast zato što je u travnju osnovana Hrvatska pravoslavna Crkva (HPC).⁶⁶ Sva tri grafikona pokazuju osjetni pad i gotovo prestanak prijelaza s osnivanjem HPC-a.

Zaključak

U Katoličku Crkvu u Bosanskoj ili Đakovačkoj i Srijemskoj biskupiji od 1941. do 1945. godine vratilo se 433 bivša katolika. Oni su najvećim dijelom prešli u Srpsku pravoslavnu Crkvu od 1918. do 1941. godine. Tek jedan mali dio prešao je na pravoslavlje prije toga razdoblja. Broj katolika od 1918. do 1931. godine pao je za 1,9 % (228 000), a broj pravoslavca povećao se za 2 % (240 000). U sljedećih 10 godina, od 1931. do 1941. godine, taj se broj, analizirajući pokazatelje od 1918. do 1941. godine, mogao i udvostručiti. Nažalost, u maticama katoličkih župa nisu evidentirani prijelazi katolika na pravoslavlje, bilo da katolici prijelaznici to uopće nisu ni tražili bilo da župnici nisu htjeli evidentirati te prijelaze.

Uzroci prijelaza katolika na pravoslavlje višestruki su. Događali su se zbog sklapanja braka katolika u SPC-u, zbog rastavljenih katolika koji su prešli na pravoslavlje da bi se mogli ponovno crkveno vjenčati i zbog prisile državnih organa na katolike da prijeđu u SPC.

Molbe za povratak u Katoličku Crkvu bivših katolika u Bosanskoj ili Đakovačkoj i Srijemskoj biskupiji mogu biti putokaz za daljnja istraživanja na područjima svih

⁶³ Đakovo, 25. VII. 1941., ADB, 2088./1941.

⁶⁴ Usp. Odredba o prijelazima Ministarstva unutarnjih poslova, Zagreb, 16. IX. 1941., br. 34238., u: *Glasnik Biskupija bosanske i srijemske* 69(1941.)18, 155.

⁶⁵ Usp. *Rezolucija hrvatskih biskupa Poglavniku*, AHBK, S-1941-III.

⁶⁶ Zakonska odredba o osnutku Hrvatske pravoslavne Crkve potpisana je 3. travnja 1942., a njezin ustav donesen je 5. lipnja te godine. Usp. N. BARIĆ, *Osnutak i djelovanje Hrvatske pravoslavne Crkve* tijekom 1942. i 1943. godine: primjer velike župe Posavje, u: *CCP* (2014.)74, 135–163., ovdje 137.

katoličkih biskupija. Do sada nije bilo relevantnih istraživanja o točnom broju katolika koji su prešli na pravoslavlje. Ovaj rad može biti poticaj za sveobuhvatnija istraživanja o približno točnom broju katolika koji su u Kraljevini Srba, Hrvata i Slovenaca i Jugoslaviji prešli na pravoslavlje.

THE RETURN OF FORMER CATHOLICS FROM
THE SERBIAN ORTHODOX CHURCH TO THE
CATHOLIC CHURCH IN THE DIOCESE OF BOSNIA
OR ĐAKOVO AND SRIJEM FROM 1941 TO 1945

Grgo GRBEŠIĆ*

Summary: *Based on archival material in the Diocese of Bosnia or Đakovo and Srijem (Archdiocese of Đakovo-Osijek), we investigated petitions for the return of former Catholics to the Catholic Church. Out of 455 petitions, the Ordinariate in Đakovo approved the return of 433 people. Former Catholics – reverts – transitioned to the Serbian Orthodox Church because of mixed marriages, because of divorce and the possibility of entering into a new church marriage, as well as because of state pressure on Catholic teachers, civil officials, military personnel, doctors and lawyers.*

Keywords: *Catholic Church, Serbian Orthodox Church, Diocese of Bosnia or Đakovo and Srijem, reverts, transitioners.*

* Asst. Prof. Grgo Grbešić, Ph.D., Catholic Faculty of Theology in Đakovo, Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Petra Preradovića 17, P. O. box 54, 31400 Đakovo, Croatia, grgo.grbesic@gmail.com